

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протокол засідання
Вченої ради психолого-педагогічного
факультету
від 16.09.2021 № 1

ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ІСПИТУ
для здобувачів вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»
освітньо-професійної програми «Практична психологія»
освітнього ступеня «Магістр»
(денної та заочної форм навчання)

Маріуполь, 2021

Програма атестаційного іспиту для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності 053 «Психологія» освітньо-професійної програми «Практична психологія» (денної та заочної форм навчання) / **Укладачі:** кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Стуліка О.Б., кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Тищенко Л.В., кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Варава Л.А.

Програма атестаційного іспиту для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності 053 «Психологія» освітньо-професійної програми «Практична психологія» (денної та заочної форм навчання), **обговорена та затверджена на засіданні кафедри практичної психології Маріупольського державного університету**
Протокол № 1 від 30.08.2021 р.
В.о. завідувача кафедри практичної психології **ОЛЕНА СТУЛІКА**

Програма атестаційного іспиту для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності 053 «Психологія» освітньо-професійної програми «Практична психологія» (денної та заочної форм навчання), **обговорена та затверджена на Вченій раді психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету**
Протокол № 1 від 16.09.2021 р.

Пояснювальна записка

Атестаційний іспит є важливим етапом перевірки та оцінки ступеня підготовки у вузі молодого фахівця та становить особливу комплексну форму контролю, що у найбільш повному і чіткому вигляді характеризує досягнутий освітнього ступеня здобувача вищої освіти.

Програма атестаційного іспиту побудована у відповідності до вимог обов'язкового мінімуму змісту та рівня підготовки фахівця зі спеціальності 053 «Психологія» державних освітніх стандартів вищої освіти в Україні.

Мета: визначити рівень опанування здобувачами вищої освіти вмінь та навичок гармонійно поєднувати теоретико-методологічних психологічних знань з практичним досвідом фахівців-психологів; робити постійний аналіз загальних соціально-психологічних процесів, що відбуваються в країні й світі та прогнозувати актуальні запити щодо психологічної практики; врахувати потреби реальних та потенційних роботодавців; визначати готовність майбутніх фахівців до практичної діяльності в умовах соціальних змін / трансформацій, реформування соціальних сфер / інституцій, мінливості та невизначеності соціально-психологічних процесів; перевірити опанування навичками проектного мислення, генерування нових ідей, визначення шляхів їх реалізації.

Завдання атестаційного іспиту:

- систематизація основних теоретичних понять, категорії конфліктології, етнопсихології, психології суїцидальної поведінки та масовидних явищ;
- засвоєння основ конфліктології, етнопсихології, психології суїцидальної поведінки та масовидних явищ стосовно формування особистості практичного психолога;
- обґрунтування специфіки психологічних закономірностей поведінки і діяльності особистості та формування професійно важливих рис спеціаліста.

Компетентності:

Інтегральна компетентність: Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності: Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. (ЗК-1); Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. (ЗК-2); Здатність генерувати нові ідеї (креативність). (ЗК-3); Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. (ЗК-4); Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. (ЗК-5); Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). (ЗК-6); Здатність діяти соціально відповідально та свідомо. (ЗК-7); Здатність розробляти та управляти проектами. (ЗК-8); Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети. (ЗК-9); Здатність спілкуватися іноземною мовою. (ЗК-10)

Професійні компетентності: Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та/або практики. (СК-1); Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та/або практичної значущості. (СК-2); Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності. (СК-3); Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік. (СК-4); Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології. (СК-5); Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах. (СК-6); Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності. (СК-7); Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію. (СК-8); Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм

професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями. (СК-9); Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях. (СК-10); Здатність оцінювати та приймати професійні рішення під час трансформаційних тенденцій, соціальних змін та реформування інституцій (СК-11); Здатність вирішувати проблеми особистісного зростання та ефективного навчання в освітньо-розвивальних закладах, інклюзивно-ресурсних центрах, позашкільних установах (СК-12); Здатність надавати психологічний супровід суспільним організаціями, громадам, проектам (СК-13)

Програмні результати навчання:

Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. (ПР-1); Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів. (ПР-2); Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки. (ПР-3); Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій. (ПР-4); Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість. (ПР-5); Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість. (ПР-6); Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях. (ПР-7); Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації. (ПР-8); Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності. (ПР-9); Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності. (ПР-10); Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності. (ПР-11); Здійснювати заходи попередження і

протидії фізичному/психічному насильству (ПР-12); Вміти аналізувати та надавати психологічну допомогу військовослужбовцям та їх сім'ям (ПР-13).

Відповідь студента-випускника на питання екзаменаційного білета є підтвердженням або в тій чи іншій мірі корекцією у визначенні кінцевої оцінки успішності оволодіння ним фаховими дисциплінами.

Програма атестаційного іспиту складається з теоретичної та практичної частини. Теоретична частина містить чотири блоки питань з навчальних дисциплін: *«Етнопсихологія»*, *«Психологія конфлікту»*, *«Внутрішньо-особистісний конфлікт»*, *«Психологія (суїцидальна поведінка)»*, *«Психологія масовидних явищ»*.

Перший блок питань охоплює теми з основ нормативного курсу психологія конфлікту та курсу психологічна допомога в екстремальних ситуаціях. Знання змісту цих тем надасть студентам змогу розкрити загальні питання психології спілкування, закономірності процесів виникнення конфліктів, діяльності по вирішенню конфліктів, емоційно-вольової сфери особистості, її індивідуальні особливості особистості, які детермінують процес спілкування. Розкриття соціально-психологічного визначення феномену екстремальної ситуації та особливості надання психологічної допомоги в посткризовий період особистості.

Другий блок питань охоплює теми з етнопсихології. Знання змісту цих тем мають допомогти студентам розглянути основні теоретичні погляди провідних вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі розвитку людської спільноти та етносу, охарактеризувати закономірності її формування від зародження до сучасності.

Третій блок питань охоплює теми з психології суїцидальної поведінки. Знання змісту медико-біологічних аспектів вивчення суїцидальної поведінки, природу самогубства, психоаналітична теорія до проблеми самогубства та морально-психологічні та педагогічні аспекти суїцидальної поведінки сприяє формуванню та розвитку у студентів соціально-психологічного мислення та застосовувати соціально-психологічні знання у практичних сферах своєї

діяльності.

Четвертий блок питань охоплює теми з психології масовидних явищ та емоційних явищ. Знання змісту психології мас сприяє формуванню та розвитку у студентів соціально-психологічного мислення, здатності робити психологічний аналіз складних ситуацій взаємодії «особистість-суспільство» та застосовувати соціально-психологічні знання у практичних сферах своєї діяльності.

Питання I блоку програми:

1. Соціально-психологічне визначення феномену екстремальної ситуації. Параметри класифікації видів екстремальних ситуацій.
2. Особливості афективно-поведінкових реакцій людини: в ході екстремальної ситуації, в пост екстремальний період.
3. Техніки та технології психологічного супроводу особистості в екстремальній ситуації. Особливості надання психологічної допомоги в посткризовий період.
4. Визначення поняття посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Причини виникнення, симптоми протікання, особливості психологічної допомоги и профілактики.
5. Поняття конфлікту як соціально-психологічного феномену: психологічна сутність, чинники виникнення, функції.
6. Підстави для класифікації конфліктів. Види конфліктів.
7. Основні структурні елементи конфлікту. Об'єктивні та суб'єктивні складові конфлікту.
8. Формули конфлікту та їх прикладне значення.
9. Двомірна модель стратегії поведінки особистості в конфлікті Томаса-Кілмена.
10. Аналітичні можливості методу картографії конфлікту за Х. Корнеліус.
11. Схема виникнення конфліктної ситуації. Умови переростання конфліктної ситуації в конфлікт.

12. Поняття об'єктивної конфліктної ситуації. Її риси та шляхи вивчення (за В.П. Шейновим).
13. Соціально-психологічна сутність переговорів як методу вирішення конфлікту.
14. Специфіка організаційних конфліктів. Поняття «горизонтального» та «вертикального» конфлікту. Шляхи управління, врегулювання, профілактики виникнення.
15. Соціально-психологічні та особистісні чинники, що визначають особливості поведінки людини в конфлікті / в конфліктній ситуації.
16. Основні теоретичні та методологічні підходи щодо вивчення внутрішньо-особистісних конфліктів.
17. Критерії класифікації внутрішньо-особистісних конфліктів.
18. Функції внутрішньо-особистісного конфлікту. Конструктивні та деструктивні наслідки внутрішньо-особистісного конфлікту.
19. Пошук сенсу життя як основа подолання стану екзистенційного вакууму. Концепція В. Франкла.
20. Шляхи вирішення внутрішньо-особистісних конфліктів

Поняття конфлікту. Складові конфлікту: проблема, конфліктна ситуація, інцидент, учасники. Підходи до аналізу конфліктних ситуацій: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний. Типи конфліктів: конструктивні та деструктивні. Уявне та реальне розв'язання конфлікту.

Конфлікт в історії суспільної думки. Предмет, методи і структура конфліктології. Напрямки розвитку сучасної світової конфліктології.

Конфліктологія як міждисциплінарна галузь суспільствознавства. Зв'язок конфліктології з іншими науками. Методи наукових досліджень в конфліктології. Теоретичний та емпіричний рівні конфліктології. Методологія аналізу, тлумачення інтерпретації теоретичних і емпіричних даних досліджень. Вимоги до методів конфліктологічного дослідження.

Функції конфліктології суспільстві. Зв'язок конфліктології з циклом юридично-правових наук.

Теоретичні джерела концепції конфлікту. Основні концепції сучасної зарубіжної теорії конфліктності. Зміни епох - зміни конфліктологічної парадигми. Конфліктологічний і функціональний підходи в теорії конфліктності. Становлення конфліктології як науки в Україні. Наукові конференції з питань конфліктології в Україні 1994-1996 р.р. та їх наукове значення. Існуючі наукові визначення конфлікту. Специфічні особливості, характеризуючий конфлікт. Структурні елементи конфлікту. Суб'єкт і об'єкт конфлікту. Мотивація конфлікту. Автономія конфлікту. Правила найбільш ефективного вивчення конфліктної ситуації (В.А. Шейнов). Онтологічні підстави конфліктів.

Конфліктна проблема. Конфліктний інтерес. Конфліктна ситуація. Картографія конфлікту. П'ять типів діагнозу конфліктів за Х. Бродалем. Психодіагностика конфліктних ситуацій. Учасники конфлікту: опонент, противник, ворог, прихильник тощо.

Фази конфлікту: латентна, демонстративна, агресивна, батальна. Ескалація конфлікту. Рецидив. Реверсія конфлікту. Характерні риси об'єктивної конфліктної ситуації. Усвідомлення конфліктної поведінки і перехід до вирішення конфлікту. Типологія конфліктів за кількістю людей, які приймають участь у конфлікті. Конфлікти в системі управління. Класифікація конфліктів за причинами, ступенем тривалості. Типологія конфліктів за напрямком комунікації. Типологія конфліктів за станом. Визначення внутрішньоособистісного конфлікту В.Вундтом, К. Роджерсом, С. Л. Рубшінштейном та іншими.

Внутрішньоособистісний конфлікт з боку різних галузей психології: в педагогічній психології, в патопсихології, психоаналізі, в інших науках. Трактатування причин внутрішньоособистісного конфлікту А.Адлером, К. Хорні, Е. Еріксоном. Структура внутрішньоособистісного конфлікту. Три типи внутрішньоособистісних конфліктів за А.Р.Лурієм. Типологія

внутрішньоособистісних конфліктів за причинами, їх породжують: "Конфлікт ролей", "Конфлікт бажань", "Конфлікт цінностей".

Виникнення об'єктивної конфліктної ситуації. Перехід до конфліктної поведінки. Вирішення внутрішнього психологічного конфлікту. Функції внутрішньоособистісного конфлікту. Правила конфліктного спілкування. Управління поведінкою особистості з метою попередження конфліктів. Асертивність як запорука безконфліктності особистості Першопричини міжособистісного конфлікту. Правила асертивного тренінгу. Поведінка людини у уникнення конфлікту, пристосуванні, компромісу, співробітництві. Конфліктогенна особистість та її неадекватність. Типологія міжособистісних конфліктів Р. Дарендорфа. Типологія І. Дейча. Три основні групи причин конфліктів в організації. Технологія безконфліктного спілкування. Основні тактичні ходи в конфлікті з метою його вирішення. Аналіз і виключення причин конфлікту. Підтримка співпраці. Соціальне партнерство. Інституціоналізація відношень. наявність норм. Культура розв'язання конфлікту. Прийоми приглушення конфлікту. Посередництво. Способи реагування на конфлікт (за Томасом): ухилення, згладжування, примус, компроміс, розв'язання. Алгоритми розв'язання конфлікту.

Питання II блоку програми:

1. Психологічна сутність основних понять етнопсихології: етнос, нація, етнічні стереотипи, національний характер, етноцентризм.
2. Психологічна характеристика етносу.
3. Поняття маргінальності в етнопсихології. Причини маргіналізації.
4. Соціально-психологічна сутність поняття "нація". Основні етнічні та культурологічні ознаки нації.
5. Поняття про національну ідентифікацію.
6. Етнічна соціалізація і культурна трансмісія. Види культурної трансмісії. Типи соціалізаторів за функціями культурної трансмісії. Ролі і функції батьків в різних культурах.

7. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації
8. Поняття про національну ідею, шляхи її реалізації.
9. Психологічна сутність і зміст національного характеру
10. Визначення національної свідомості, її основні ознаки.
11. Психологічні характеристики основних ознак етнічної самосвідомості.
12. Етнічна самоідентифікація.
13. Формування базової особистості (О. Кардинер, М. Мід). Критика «пелюшкового детермінізму». Концепція модальної особистості.
14. Етнічні стереотипи, їх структура та зміст.
15. Проблема етнічної установки в етнопсихології
16. Етноцентризм, його ознаки та умови виникнення. Націоналізм
17. Національні почуття.
18. Етнічні конфлікти, їх сутність, об'єктивні та суб'єктивні умови виникнення
19. Типи етнічних конфліктів та способи їх вирішення.
20. Психологічна сутність парадоксу Лап'єра.

Етнопсихологія як галузь психологічної науки. Предмет етнопсихології. Основні етапи розвитку уявлень про предмет етнопсихології. Психологічна сутність основних понять етнопсихології: етнос, нація, психічний склад, етнічні стереотипи, етнічні конфлікти, національний характер, етноцентризм тощо.

Методологічні принципи етнопсихології. Загальна характеристика основних методів етнопсихології. Кроскультурний напрямок досліджень в етнопсихології. Внутрішньокультурний напрямок досліджень в етнопсихології. Природний та лабораторний експеримент в етнопсихології. Дослідження етнічних стереотипів методом “підбору рис” і “вільного опису”. Вивчення етнічної свідомості та етнічних стереотипів.

Особистість у культурі етносів. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації. Емоційний (емотивний), пізнавальний

(когнітивний) та поведінковий (конативний) компоненти ментальності, їх головні функції. Поняття про національну ідею, шляхи її реалізації. Психологічна сутність і зміст національного характеру. Основні структурні компоненти національного характеру. Визначення поняття “національний характер”. Фактори розвитку національного характеру.

Національна свідомість, її основні ознаки. Детермінованість національної свідомості соціально-економічними й історичними умовами. Мова і національна свідомість етносу. Національна свідомість як фактор оптимізації сумісної діяльності людей, їх стосунків, умова гармонізації етнічної індивідуальності.

Соціалізація, інкультурація, культурна трансмісія. Етнографія дитинства. Етнокультурна варіативність соціалізації та виховання дітей. Етнопсихологія сімейних відносин. Етнопсихологічна специфіка та етапи формування сімейних відносин. Етнопсихологічні особливості конфліктів у сімейних відносинах. Своєрідність корекційної роботи психолога у різноетнічній родині.

Психологічні характеристики основних ознак етнічної самосвідомості. Етнопсихологія українців. Загальний підхід до вивчення особливостей українського етносу. Д. Чижевський про риси українського національного характеру. Шляхи визначення національного типу. Взаємодія з іншими народами і формування українського національного характеру.

Міжкультурні особливості вербальної та невербальної комунікацій. Етносоціальні функції мови. Роль мови як консолідуючого етнічного фактору. Рідна мова. Національна мова. Державна мова. Міжкультурні особливості комунікації. Особливості національних характерів, які відображені в усній народній творчості. Міжнаціональні різниці у міміці та жестах. Поняття про культурну дистанцію.

Сутність етнічних стереотипів. Етнічні стереотипи як складова соціальних стереотипів. Визначення та походження поняття “стереотип”. Основні соціальні функції стереотипів. Визначення поняття “етностереотип”.

Психологічні механізми засвоєння соціотипової поведінки (соціалізація, наслідування, ідентифікація). Поняття про автостереотипи та гетеростереотипи. Явище ефекту “призми”. Етноцентризм, його ознаки та умови виникнення. Етноцентризм та націоналізм. Роль засобів масової інформації у формуванні стереотипів. Роль практичного психолога у вирішенні проблеми зниження етноцентризму, стереотипізації оцінок.

Сутність етнічних конфліктів. Визначення поняття “етнічний конфлікт”. Об’єктивні та суб’єктивні умови виникнення етнічних конфліктів. Види етнічних конфліктів та стадії їх розвитку. Історичні приклади конфліктів між етносами. Стратегії поведінки в етнічному конфлікті. Шляхи подолання етнічних конфліктів. Адаптація до нового культурного середовища. Акультурація. Культурний шок і етапи міжкультурної адаптації. Наслідки міжкультурних контактів для груп та індивідів. Підготовка до міжкультурної взаємодії. «Культурний асимілятор» або техніка підвищення міжкультурної сензитивності

Питання III блоку програми:

1. Погляди відомих психологів та інших фахівців на природу самогубства як соціально-психологічного явища.
2. Характеристика видів суїцидальної поведінки.
3. Психічні риси особистості, сприятливі розвитку схильності до самогубства.
4. Гендерні відмінності у мотивації суїцидальних дій.
5. Життєві кризи особистості як чинник суїцидальної поведінки.
6. Вплив засобів інформації та масовидних явищ на формування суїцидальних мотивів у громадян.
7. Сенс життя в психології суїцидальної поведінки.
8. Психологічні аспекти превенції суїцидальної поведінки.
9. Психологічна реакція особистості на конфлікт, які спричиняють суїцид

10. Соціально-психологічна характеристика суїцидальної поведінки.
11. Характеристика екстремальної ситуації в генезисі самогубства.
12. Вплив алкоголізму та вживання наркотиків на емоційний стан людини, який призводить до самогубства.
13. Суїцидальна поведінка при психопатичних розладах особистості.
14. Види самогубств, які створюють неврастенічні люди.
15. Аутоагресивна поведінка у хворих похилого віку.
16. Принципи діагностики суїцидальної поведінки.
17. Профілактика суїцидальної поведінки.
18. Соціально-психологічний та епідеміологічний аналіз причин суїцидальної поведінки у сучасному суспільстві
19. Основні методи психокорекційної роботи з суїцидентами.
20. Етапи психотерапевтичної програми з суїцидентами.

Питання про природу самогубства. Патологоанатомічні дослідження самогубства. Фізична природа суїцидального божевілля. Самогубство як психічне захворювання. Суїцид як розлад самосвідомості при патологічному афекті. Соматопсихічна неповноцінність суїцидентів.

Природа аутоагресії та специфічні особливості суїцидентів. Механізми прийняття суїцидального рішення. Психоаналітична теорія до проблеми самогубства. Морально-психологічні та педагогічні аспекти суїцидальної поведінки. Дисгармонія та моральна нестійкість особистості як фактор суїцидальних вчинків. Психологічний стан особистості перед самогубством.

Суїцидальна поведінка як колективне явище. Класифікація самогубства за Е. Дюркгеймом. Інформаційна статистика з проблеми суїциду. Мотиви самогубства як розуміння природи аутоагресії. Дослідження суїцидальної поведінки з моральної та психологічної точок зору. Зв'язок між самогубством і соціальними факторами. Прогресування суїцидальної активності: причини, фактори, особливості динаміки.

Сучасні напрями діяльності суїцидологічної науки. Теорія про єдину природу аутодиструкції й аутоагресії. Аналіз передсмертних послань суїцидентів. Персонологічний напрям в психології до проблеми самогубства. Потреби особистості та засоби їх задоволення. Причини суїцидального наміру та дій. Причини саморуйнування особистості та психосоціальні передумови самогубства. Психоаналітичні концепції суїцидальної поведінки (З. Фрейда, К.Юнга, А. Адлера).

Типологічна схема суїцидальних особливостей (за А.Г. Амбрумовою). Морально-етичні аспекти суїцидальної поведінки (за В.А. Тихоненко). Аксіопсихотерапевтичний вплив на особистість у кризовому стані (за В.П. Ларичевим). Індивідуалізований психокорекційний підхід (за Е.Ю. Собчик). Визначення аутоагресії при афективних реакціях психічно здорових осіб, акцентуованих особистостей та людей із психічними захворюваннями (І.В. Полякової, Л.Г. Смолинського, А.М. Понизовського, А.Б. Ордянської). Аутоагресивна поведінка у осіб із граничними психічними розладами (за А.М. Полєєвою).

Самогубство як реакція на соціально-психологічні фактори. Сучасні тенденції розвитку суїцидогенезу в суспільстві. Фактори визначення суїцидальних задумів, намірів, дій. Класифікація видів суїцидальних дій. Тоталітарні секти в формуванні деструктивних дій та аутоагресії особистості. Вікові та інтелектуальні особливості особистостей схильних до суїциду. Культурні складові психології суїцидальної поведінки. Ціннісні категорії та порушення перспектив майбутнього як чинник виникнення аутоагресивної поведінки. Реабілітація постсуїцидальних дій та профілактика аутоагресивної поведінки.

Кризові життєві ситуації. Визначення стресогенних факторів в житті людини. Ознаки психічної дезадаптації, пов'язані з перенесеним стресовим впливом. Стан дезадаптації, зумовлений деформацією смисложиттєвих орієнтацій. Різноманітні ознаки фізіологічного та патологічного афектів.

Позиція людини, у структурі особистості якої переважає алкогольну залежність.

Специфічні поведінкові та психологічні прояви залежних осіб. Візуальна діагностика у зміненому стані (психічному, алкогольному, наркотиків і т. д.). Особливості взаємодії з особами в зміненому стані свідомості. Візуальна діагностика людини, яка знаходиться в передсуїцидальному стані (поведінка, самопочуття, настрої). Судово-психологічна експертиза суїциду.

Типи патологічних характерів та їх особливості при взаємодії. Песимістична установка особистості. Дії щодо нейтралізації спроби самогубства. Роль психолінгвістики в аналізі текстів передсмертних записок. Психологічні аспекти в складанні портрета особистості за написаним текстом передсмертних записок.

Особливості роботи практичного психолога з суїцидентами. Особливості психологічного консультування суїцидальних клієнтів. Умови ефективної соціально-психологічної профілактики суїцидальної поведінки. Психологічні аспекти превентивної допомоги людям «груп ризику розвитку суїцидальної поведінки». Комплексна медико-психологічна реабілітація як можливість профілактики суїцидальної поведінки.

Питання IV блоку програми:

1. Загально-психологічні механізми стихійної поведінки індивіда. Суб'єкти стихійної поведінки
2. Масова паніка, умови її виникнення та способи впливу на панічну поведінку
3. Масова агресія як форма стихійної поведінки, умови її виникнення та механізми впливу на агресивний натовп.
4. Чутки та їх різновиди. Джерела та умови виникнення чуток. Плітки як різновид чуток.

5. Масова свідомість та її особливості. Основні теорії виникнення масової свідомості
6. Реклама та мода як соціально-психологічні феномени та їх психологічні механізми.
7. Ефективність впливу на масу. Функції вождя маси.
8. Групові ефекти як механізми функціонування групи. Види групових ефектів та особливості їх функціонування.
9. Види впливу. Психологічні засоби впливу. Цілі впливу.
10. Загальні психологічні чинники створення натовпу, класифікація та механізми утворення натовпу.
11. Механізми психології масової поведінки (зараження, навіювання, наслідування, переконання).
12. Виникнення та розвиток, динаміка масових настроїв.
13. Поняття масових рухів та їх структура. Соціально-психологічні функції рухів.
14. Релігійний культ як засіб маніпулювання масовою свідомістю.
15. Емоційні явища як предмет психологічного дослідження. Теоретичні підходи щодо вивчення проблеми емоцій.
16. Побудова емоційної сфери особистості. Класифікація емоційних явищ. Компоненти емоційної сфери.
17. Розвиток емоційної сфери особистості в онтогенезі. Зміни в емоційній сфері індивіда в процесі життєдіяльності.
18. Емоційні відносини і соціальний контекст. Симпатія й антипатія як емоційні стосунки на першому етапі розвитку взаємодії. Динаміка емоційних відносин.
19. Індивідуальні особливості емоційної сфери. Прийоми і методи емоційної саморегуляції (релаксація, аутотренінг, психогімнастика). Методи діагностики емоційних станів особистості.
20. Актуальні проблеми дослідження емоційних стосунків. Діагностика емоційних відносин. Поняття емоційного інтелекту.

Характеристика масової свідомості. Психологічна еволюція в історії людства. Виникнення свідомості та індивідуалізація діяльності. Психологія мас у часи рабовласництва. Психологія мас у часи феодалізму. Психологія мас при капіталізмі та соціалізмі. Психологія мас у соціально-психологічній перспективі.

Теорії «маси». Характеристика «теорій масового суспільства». Визначення поняття масової свідомості. Структура масової свідомості та основні характеристики. Прояви масової свідомості. Проблеми формування та функціонування масової свідомості. Типологія. Макроформи масової свідомості.

Основні види мас. Властивості маси. Ефективність впливу на масу. Вплив маси на індивіда. Порівняльний аналіз поглядів відомих психологів, таких як З.Фрейд, А. Маслоу, У. Макдауголл, К. Юнг, Г.Ле Бон на проблеми взаємодії масової та індивідуальної свідомості. Відмітні ознаки індивіда в масі. Феномен знеособлення особистості. Погляди Б.Ф. Поршнева З.Фрейда та Ле Бона на проблему знеособлення. Функції вождя маси. Розпад маси та визволення особистості.

Масові психічні прояви та стани. Загальні механізми стихійної поведінки. Етапи прояву механізмів стихійної поведінки. Поняття «циркулярної реакції». Суб'єкти стихійної поведінки. Психологія натовпу. Загальні психологічні чинники створення натовпу. Проблеми класифікації натовпу. Випадковий натовп. Експресивний натовп. Конвенціональний натовп. Діючий натовп. Психологія зібраної публіки. Незібрана публіка. Основні форми стихійної поведінки: масова паніка та масова агресія. Чинники виникнення паніки. Вплив на панічну поведінку. Чинники виникнення та розвитку агресії. Види агресивної поведінки людини в натовпі. Механізми впливу на агресивний натовп.

Механізми масової психології. Поняття зараження в трудах Ле Бона, З. Фрейда, У. Макдауголла та Б.Ф.Поршнева. Наслідування як наслідок

зараження. Навіювання як наслідок зараження. Наслідкування як наслідок навіювання. Наслідкування як механізм психології маси.

Психологічні особливості прояву масової свідомості. Масові настрої в історичному ракурсі. Європейська історія масових настроїв. Настрої у XX сторіччі. Особливості сучасних масових настроїв. Індивідуальне та соціальне в суті настроїв. Поняття настроїв в теорії діяльності А.Н.Леонтьєва.

Сучасні настрої у політиці та масові політичні настрої. Природа політичних настроїв: як сигналу, як оцінки, як устремління. Суб'єкт масових настроїв. Виникнення та розвиток, динаміка масових настроїв – психологічний та соціально-психологічний аспекти. Цикли та рівні розвитку настроїв. Основні види та функції масових настроїв. Механізми впливу на масові настрої : гра на домаганнях, проблема досягнення домагань. Прогнозування масових настроїв. Масові настрої в період перебудови соціально-політичної системи в Україні.

Психологія політичних блоків та масових рухів. Поняття масових рухів. Зовнішня структура масових рухів: соціальна база, цілі та зусилля, ступінь організації, напрямки ідеології. Внутрішня структура масових рухів: організація, ідеологія, соціальна психологія. Чинники виникнення рухів. Соціально-психологічні функції рухів: пізнавальна, інструментальна, ідеологічна. Мотиви участі у рухах. Умови та етапи розвитку рухів. Види масових рухів. Характеристика революційних рухів. Етапи розвитку революційного руху. Реформаторські рухи. Етапи розвитку реформаторського руху. Експресивні рухи. Політичні партії як особливим чином сформована свідомість.

Психологія релігії. Соціально-психологічні функції релігії: інтегративна, комунікативна, компенсаторна, світоглядова та регулятивна. Психологія віри. Релігійний культ, як засіб маніпулювання масовою свідомістю. Психологія марновірства.

Психологія моди. Психологічні механізми моди. Подвійна природа моди. Мода як масове наслідування. Конформізм як фактор моди. Соціально-

психологічні функції моди: масовізація психіки, підвищення престижу, регуляція емоційних станів, залучення до нового, самоствердження особистості. Елементи розповсюдження моди. Парадокс психології модників та їх види. Вплив моди на психологію мас.

Психологія масової комунікації. Інформаційна та комунікативна функція, функція соціалізації та організації поведінки, функція створення емоційно-психологічного стану аудиторії. Характеристика феномену масової комунікації. Система масової комунікації. Характеристика комунікатора. Характеристика масової аудиторії. Особливості комунікаційного повідомлення. Засоби масової комунікації. Роль зворотного зв'язку. Ефекти масової комунікації: «ефект ореола», «ефект бумеранга».

Психологія реклами та PR-технологій. Генеральна функція реклами. Психологічні механізми реклами: збудження бажань, прийоми навіювання.

Критерії оцінювання відповідей

Оцінка «відмінно» виставляється здобувачу вищої освіти за відповідь, в якій виявлено: досконале володіння провідними теоретичними положеннями з відповідної проблеми, посилення на першоджерела самостійне і обґрунтоване формулювання висновків, вибір з альтернативних можливих підходів оптимального варіанту у вирішенні практичних завдань, вільне включення у співбесіду, свідоме і обґрунтоване відстоювання власної позиції з приводу тієї чи іншої проблемної ситуації, оволодіння культурою мови, культурою спілкування.

Оцінка «добре» може бути виставленою у випадках, якщо при загальній освіченості в теорії і практиці фахових дисциплін, студент-випускник значною мірою посилається на основний підручник, тобто не виявляє прагнення до поширення діапазону вивчення навчальної дисципліни. Крім того, оцінка на бал може бути зниженою, якщо на одне з питань студентом дана неповна відповідь, або припущена незначна помилка, яка не порушує загальної логіки розкриття проблеми.

Оцінка «задовільно» виставляється здобувачу вищої освіти за відповідь, в якій подане стисле розкриття того чи іншого питання, або припущена значна кількість помилок у розв'язанні теоретичних чи практичних завдань і, як наслідок, відповідь потребує додаткових питань. Оцінка відповіді може бути зниженою до зазначеного рівня за умов, якщо здобувач вищої освіти не в достатній мірі володіє культурою мови і культурою спілкування, у відповіді виявляється непослідовність розкриття питання, але при умові загальної орієнтації в його суті.

Оцінка «незадовільно» виставляється здобувачу вищої освіти за відповідь, в якій виявлений загальний низький рівень освіченості в теорії і практиці навчальних дисциплін за спеціалізацією «Практична психологія». тобто ним не розкрита більшість питань, вміщених в екзаменаційному білеті, або запропонованих членами державної комісії.

Крім оцінок, здобувачу вищої освіти може бути висловлена від імені державної комісії подяка за яскраве, логічне і повне розкриття питань і за сумлінне ставлення до обраного фаху і навпаки, попередження, якщо його відповідь за якістю межує з незадовільною оцінкою.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0-34	Е	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	---	---	---

ЛІТЕРАТУРА

1. Амбрумова А.Г. Когда психологический кризис ведет к самоубийству / А.Г.Амбрумова// Между здоровьем и болезнью. – М.: Знание, 1989. – 216с.
2. Балабанова Л.В. Конфліктологія: Навч. посібник / Л.В. Балабанова, К.В. Савельєва. – К.: Видав. Дім «Професіонал», 2009. – 280 с.
3. Баронин А. С. Этническая психология М.:Тандем, 2000. 198 с.
4. Бархаленко Е. В. Деякі чинники, що формують суїцидальну поведінку / Е.В. Бархаленко // Психологія суїцидальної поведінки: Діагностика корекція, профілактика : зб. наук. пр. ; [за заг. ред. С.І. Яковенка]. – К. : РВВКІВС., 2002. – 270 с. Воронова О. Ю. Етнопсихологія: курс лекцій. Мукачєво: МДУ, 2019. 50 с.
5. Вашека Т.В. Рання діагностика та профілактика суїцидальної поведінки в підлітковому віці / Т. В. Вашека // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 6. – С. 64-66.
6. Вундт В. Психология народов- ЭКСМО-Пресс СПб, 2002. 864 с.
7. Вундт В. Проблеми психології народів. *Злочинний натовп*. М.: Інститут психології РАН; Видавництво «КСП», 1998. С. 201-231.
8. Ващенко Г. Психічні властивості українців і причини наших невдач. *Рідна школа*. 1999 № 2. С.31-35.
9. Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм: Пер. з англ. К.: Таксон, 2003. 300 с.

- 10.Герасіна Л.М., Панов М.І., Осіпова Н.П. та ін. Конфліктологія /За ред Л.Н. Герасіної, М.І. Панова. – Х.: Право, 2002. – 256 с.
- 11.Гнатенко П. И., Павленко В. Н. Этнические установки и этнические стереотипы. Днепропетровск: ДГУ, 1995. 186 с.
- 12.Гнатенко П. И. Национальная психология: Монография. Днепропетровск: «Поліграфіст», 2000. 213 с.
- 13.Гнатенко П. І. Український національний характер. К.: «ДОК-К», 1997. 116с.
- 14.Горбатов Д. С. Психология слухов и сплетен / Д. С. Горбатов. – М. : Речь, 2013. – 240 с.
- 15.Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості: Монографія / Я.Гошовський. – Дрогобич: Коло, 2008. – 525 с.
- 16.Гуревич П.С. Психология : [учеб. для бакалавров] / Гуревич П. С. – М. : Юрайт, 2012. – 607 с.
- 17.Данилюк І. В. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історико-теоретичний вимір: монографія. К.: Самміт-книга, 2019. 432 с.
- 18.Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П. Психологія конфлікту: Навчальний посібник. – К.: Каравела, 2019. – 304 с. (<http://caravela.kiev.ua/pages/view/262>)
- 19.Етнопсихологія: навч. посібн. для студентів спеціальності «Початкова освіта. Практична психологія». Автор-упорядник О.П. Цюняк. Івано-Франківськ: ЯРИНА, 2017. 132 с.
- 20.Змановская Е. В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения) : учеб. пособие [для студ. высш. учеб. заведений] / Е.В. Змановская. – М. : Издательскийцентр «Академия», 2003. – С. 151.
- 21.Зорза Р., Зорза В. Путь к смерти: Жить до конца. – М., 1990. – 248 с.
- 22.Калініна Ю. Запобігання суїцидальній поведінці серед підлітків / Ю.Калініна // Психолог. – 2005. – № 35. – С.14-17.

- 23.Карандашев В.Н. Жить без страха смерти. – М., 2005. – 336 с.Кафарський В. І. Етнологія: Затверджено МОНУ як підручник/ В. І. Кафарський, Б. П. Савчук. К.: Центр навчальної літератури, 2006.
- 24.Кириченко Т. В. Етнопсихологія: навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький: Видавництво СКВ, 2017. 261 с.
- 25.Красовский Ю. Д. Организационное поведение : [учеб. для студентов вузов] / Красовский Ю. Д. – М. : ЮНИТИ, 2012. – 486 с.
- 26.Конфліктологія : навч. посіб. / Л.М. Герасіна, М.П. Требін, В.Д. Воднік – Х. : Право, 2012. – 128 с.
- a. (http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2012/Konfliktologiy_2012.pdf)
- 27.Котлова Л.О. Психологія конфлікту: курс лекцій. Навч. посібник – Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 112 с.
- 28.Коул М. Культурно-историческая психология: наука будущего. М.: “Когито-Центр”, Изд-во “Институт психологии РАН”, 1997. 245 с.
- 29.Кросс-культурная психология. Исследования и применение / Берри Д. В., Крысько, В. Г. Этническая психология: учебник для вузов. 10-е изд., перераб. и доп. М.: Издательство Юрайт. 2020. 359 с.
- 30.Крюкова М. А., Форманюк Ю. В. Етнопсихологія: навчально-методичний посібник. Одеса: Фенікс, 2020. 106 с.
- 31.Лисенко Н. В. Етнопедagogіка дитинства: Навчально-методичний посібник К.: Видавничий дім «Слово», 2011.
- 32.Львовочкіна А. М. Етнопсихологія (CD)/ А. М. Львовочкіна. К.: МАУП, 2002.
- 33.Махній М. М. Етнічна психологія: навч. посіб. К.: Видавничий дім «Слово», 2016. 272 с.
- 34.Лайнбардже П. М. Психологическая война. Теория и практика массового сознания / П. М. Лайнбардже. – М. : Центрполиграф, 2013. – 445 с.
- 35.Лобанов А. П. Когнитивная психология : [учеб. для студентов вузов] / Лобанов А.П. – Минск : Новое знание, 2014. – 376 с.

- 36.Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Психологія конфлікту: теорія і практика: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2006. – 416 с.
- 37.Лилль В. Портрет массового сознания / В. Лилль. – Независимая газета, 17.05.2013 г.
- 38.Московичи С. Век толп: Исторический трактат по психологии масс / Серж Московичи ; [пер. с фр. Т. П. Емельянова]. – М.: Центр психологии и психотерапии, 1998. – 480 с.
- 39.Нагаєв В.М. Конфліктологія: курс лекцій: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 198 с.
- 40.Нуркова В. В. Психология : [учеб. для бакалавров] / В. В. Нуркова, Н. Б. Березанская. – М. : Юрайт, 2012. – 575 с Ольшанский Д. В. Психология масс / Ольшанский Д. В. – С.-Пб. : Питер, 2002. – 368 с.
- 41.Основи соціально-психологічного тренінгу: науково-практичні рекомендації / за заг. ред. Л. І. Казміренко. – Івано-Франківськ: Симфонія-форте, 2011. – 136 с.
- 42.Павленко В. М. Етнопсихологія: підручник. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2019. 447 с.
- 43.Пірен М.І. Конфліктологія: Підручник. – К.: МАУП, 2003. – 360 с.
- 44.Пилягіна Г.Я. Проблема саморуйнуючої поведінки серед населення України / Г. Я. Пилягіна, М. І. Винник // Новости медицины и фармации. – 2007. – № 215. – С. 10–11. Попередження суїцидальної поведінки дітей та підлітків // Все для вчителя. – 2003. – № 30. – С. 53-64.
- 45.Почебут Л. Г. Социальные общности: психология толпы, социума, этноса / Почебут Л. Г. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2005. – 285 с.
- 46.Психологічні детермінанти вчинення вандалізму неповнолітніми / Юсупов В. В., Александров Д. О., Казміренко Л. І. та ін. : метод. рек. – К.: НАВС, 2012. – 56 с.
- 47.Психологія суїциду / [заред. В.П. Москальця]. – К., 2004. – 286 с.
- 48.Попов В., Попова О. Соціальна ідентичність: теоретичні засади та історичні метаморфози. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2018. 174с

49. Райх В. Психология масс и фашизм / Вильгельм Райх ; [пер. с нем. Ю. М. Донец]. – М.: АСТ, 2004. – 539 с.
50. Ричков М. О. Суспільство : [соціальний організм, простір, етнос] / М. О. Ричков. – К. : НТУ, 2005. – 188 с.
51. Регнет Э. Конфликты в организациях. Формы, функции и способы преодоления: пер. с нем. – Харьков: Гуманитарный центр, 2005. – 396 с.
52. Савицька О. В., Співак Л. М. Етнопсихологія: Навчальний посібник. Рекомендовано МОНУ для студ. вищ. навч. закл. Каравела, 2011. 264 с.
53. Семечкин Н. И. Психология социальных групп : [учеб. пособие] / Семечкин Н. И. – М. : ВЛАДОС-ПРЕСС, 2011. – 287 с.
54. Сигеле С. Преступная толпа : опыт коллективной психологии / Сигеле Сципион. – М. : Акад. проект, 2011. – 124 с.
55. Стефаненко Т. Этнопсихология: Учебник для студ. вузов. Академический проект, 2000. 320 с.
56. Суліцький В.В. Наукові основи методики викладання навчальної дисципліни «Психологія суїцидальної поведінки»: Навчально-методичний посібник. –К.: КІВС КРАКОС, 2000. –198с.
57. Психологія вирішення конфліктів [Текст] : навч. посіб. / В. О. Джелалі, А. В. Кудін. – Київ ; Харків : [б. в.], 2006. – 320 с. – ISBN 966-8097-10-6
58. Психология масс: хрестоматия / [ред.-сост., предисл. Д. Я. Райгородский]. – Самара : БАХРАХ-М, 2010. – 591 с.
59. Психологія конфлікту: Навчально-методичний посібник для підготовки магістрів усіх форм навчання / В.Ф. Орлов, О.М. Отич, О.О. Фурса, В.Я. Галаган. – К.: ДЕДУТ, 2008. – 422 с.
60. Слободянюк А.В. Психологія управління та конфліктологія: навчальний посібник для практичних та семінарських занять / А.В. Слободянюк, Н.О. Андрущенко. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 120 с.
61. Тимченко О.В. Соціально-психологічна дезадаптація особистості в генезісуїцидної поведінки // Наукові записки Харківського військового

- університету. Соціальна філософія, педагогіка, психологія. – Харків: ХВУ, 2000. – Вип. VI. – С. 190 –194
- 62.Хренов Н. А. Публика в истории культуры. Феномен публики в ракурсе психологии масс / Хренов Н. А. – М. : Аграф, 2007. – 495 с.
- 63.Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого «Я» / Зигмунд Фрейд. – М : АСТ, 2004. – 189 с.
- 64.Шейнов В. П. Психология лидерства и власти / Шейнов В. П. – М.: Ось-89, 2008. – 604 с.
- 65.Юридична психологія. Альбом схем з коментарями / Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І. та ін.: заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсєєва. – Вид. 3-є, доопр. та доп. – К.: КНТ, 2008. – 152 с.
- 66.Юридична психологія: практикум / за заг. ред. Л. І. Казміренко. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 190 с.
- 67.Управління конфліктами: текст лекцій [Текст] : навчальний посібник / Г.В. Жаворонкова [и др.]. – К. : Кондор, 2011. – 172 с. – ISBN 978-966-351-318-8.
- 68.Юрій М. Ф. Етнологія: Навчальний посібник. К.: Дакор, 2006. 406 с.
- 69.Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. К.: Знання, 2006. 341с.
- 70.Якубіна В. Л. Основні тенденції концептуалізації феномену мас в сучасній соціальній філософії: дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Якубіна Валентина Леонідівна. – К., 2008. – 266 с.

